The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

E-ISSN: 2146-5193

DOI: 10.7456/tojdac

Research Article / Araştırma Makalesi

KADIN VE YAŞLILIK: MUKADDERAT FİLMİNDE YAŞLI KADIN TEMSİLİ

WOMEN AND AGEING: THE REPRESENTATION OF OLDER WOMEN IN THE FILM MUKADDERAT

Aslı SOYSAL EŞİTTİ[1]

ORCID: A.S.E. 0000-0002-6762-6839

Corresponding author/Sorumlu yazar:
[1]Aslı Soysal Eşitti
Çanakkale Onsekiz Mart University, Türkiye
E-mail/E-posta:
asli.soysalesitti@comu.edu.tr

Received/Geliş tarihi: 13.07.2026

Benzerlik Oranı/Similarity Ratio: %6

Revision Requested/Revizyon talebi:
23.08.2026

Last revision received/Son revizyon teslimi:
12.09.2026

Accepted/Kabul tarihi: 25.09.2026

Etik Kurul İzni/ Ethics Committee Permission:
There is no elemet in the study that requires ethics committee approval. / Çalışmada etik kurul onayı gerektiren bir unsur bulunmamaktadır.

Citation/Atıf: Soysal Eşitti, A. (2026). Kadın ve Yaşlılık: Mukadderat Filminde Yaşlı Kadın Temsili. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 16 (4), 2079 – 2091. https://doi.org/10.7456/tojdac.1994189

Öz

Dünya nüfusunun hızlı bir biçimde yaşlanması, yaşlılık dönemi ile ilgili yeniden düşünülmesini beraberinde getirmiştir. Fiziksel, toplumsal, kültürel ve ruhsal bir deneyim olarak yaşanan yaşlılık pek çok farklı disiplinin üzerinde çalıştığı bir alandır. İnsan hayatının son dönemi olan yaşlılık çoğu zaman ölümle birlikte düşünülmüş, yaşlı insanların yaşamın canlı, üretken, kendi varoluşunu ortaya koyan tarafından uzaklaşmaları olağan karşılanmıştır. Yaşlılar için bir kader olarak görülen söz konusu durum, *Mukadderat* (2024) adlı filmde yaşlı bir kadının kocasının ölümünden sonraki yaşamı aracılığıyla ters yüz edilmiştir. Medyada yaşlılık ile ilgili yer verilen temsiller, izleyicinin yaşlılık algısı üzerinde etkilidir. Medyadaki temsillerin yarattığı görünürlük-görünmezlik karşıtlığında "yaşlı kadın"ın nasıl bir temsile sahip olduğu çalışmanın ana sorunsalıdır. Bu çalışmanın amacı *Mukadderat* filmindeki yaşlı kadın temsilini toplumsal cinsiyet ve yaşlılık çalışmaları doğrultusunda incelemektir. Çalışmada veri kaynağı olarak belirlenen Mukadderat adlı filmdeki anlam yapılarını ortaya çıkarmak ve yaşlı kadın temsilinin nasıl inşa edildiğini tespit etmek amacıyla sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde nitel içerik anlizi kullanılmıştır. Çalışmada yaşlılığın biyolojik bir durum olmanın ötesinde toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen bir süreç olduğu, yaşlı kadının eylemleri, toplumsal konumu, arzuları ve yaş ayrımcılığına karşı direniş eylemleri filmin anlatı yapısı, diyalogları, karakterler arası etkileşimler aracılığıyla nitel içerik analizi sonucunda ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Mukadderat, Yaşlılık, Feminist Eleştiri, Yaşçılık.

Abstract

The rapid aging of the world's population has led to a rethinking of the concept of ageing. Aging, experienced as a physical, social, cultural, and spiritual experience, is a field studied by many different disciplines. Often associated with death, old age, the final stage of human life, has been considered normal, with older people distancing themselves from the vibrant, productive, and self-expressive aspects of life. This perceived fate for the elderly is turned upside down in the film *Mukadderat* (Destiny), through the story of an elderly woman's life after her husband's death. Media representations of old age influence viewers' perceptions of aging. The main issue addressed in this study is how the "elderly woman" is represented within the context of the visibility-invisibility dichotomy created by these media representations. The aim of this study is to examine the representation of elderly women in the film *Mukadderat* from the perspective of gender and aging studies. In this study, qualitative content analysis was employed within the framework of qualitative research methods in social sciences to reveal the underlying meaning structures of the film *Mukadderat* which was chosen as the sample data source, and to examine how the representation of elderly women is constructed. The study demonstrates that old age is not merely a biological condition but a socially and culturally constructed process, as reflected in the elderly woman's actions, desires, social position, and resistance to age discrimination through qualitative content analysis of the film's narrative structure, dialogues, interactions among characters.

Keywords: Cinema, Mukadderat (Destiny), Ageing, Feminist Criticism, Ageism.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Yaşlılık farklı disiplinlerin bir araya gelerek çeşitli bakış açıları ortaya koyduğu bir çalışma alanıdır. *"(N)öroloji, deneysel psikoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, sosyoloji, felsefe, medya çalışmaları, sağlık teknolojisi çalışmaları, ekonomi, hukuk ve sosyal politikalar"* yaşlanma konusunu farklı perspektiflerden ele alır (Duben, 2018a, s. 3). Çeşitli disiplinlerin bir araya gelmesiyle yaşlılığı anlama ve yaşlıların dünyası üzerine düşünmede yol alınması mümkün hâle gelir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılık başlangıcı olarak 65 yaşı belirlemiş; yaşlılığı genç yaşlı (65-74), yaşlı (75-84) ve ileri yaşlı (85 ve üzeri) olarak sınıflandırmıştır (Erik, ve diğerleri, 2019, s. 18). Yaşlılık biyolojik, sosyolojik ve ruhsal süreçlerin kişilerin hayatı üzerinde etkili olduğu son yaşam dönemidir. Her yaşam döneminde yerine getirilmesi gereken bazı sorumluluklar vardır. Yaşlılık dönemi insan hayatındaki son dönem olduğu için bu dönemde kişinin geçmiş yaşantılarına yönelik düşünceleri önem taşır. "*Yaşlılık bireyin geçmişini de daha sıklıkla sorguladığı bir dönemdir. Birey geçmişinde kendisine doyum veren bir yaşam sürdürmüşse ve hedeflerine, isteklerine, ideallerine yaklaşabilmişse yaşlılığı daha kolay kabullenir"* (Yavuzer, 2020, s. 56-57). Yaşlılığın kabullenilmesinde çeşitli faktörler etkili olur: "*Maddi açıdan güvencesi olmaması ya da az olması, ailesi ve dostları içinde sevdiği kişileri kaybetmiş olması, kendini fazlalık olarak hissetmesi, yakınlarına yük olduğunu varsayması yaşlı bireyleri olumsuz yönde etkileyebilir"* (Yavuzer, 2020, s. 57). Bedensel gücün ve kapasitenin giderek eksildiği yaşlılık dönemi, duygusal, toplumsal ve ekonomik zorluklarla da baş edilmesi gereken bir dönemdir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin azalması, çeşitli hastalıkların tedavisinde elde edilen başarılar ve genel hayat şartlarının iyileşmesi gibi etmenler insan ömrünü uzatmıştır. Bu durum Türkiye'de ve dünyada nüfusun hızlı bir biçimde yaşlanmasını beraberinde getirmiştir. "*Nüfus yaşlanması, 20. ve 21. yüzyılın en belirleyici demografik olaylarından biridir. Nüfus yaşlanması, bireylerin yaşlanmasından farklı olarak, genelde toplumun 'yaşlı' olarak tanımlanan kesiminin (birçok ülkede 65 yaş üstü), gittikçe nüfusun daha büyük bir kısmını teşkil etmesi anlamına gelir"* (Duben, 2018b, s. 68). Dünyada ortalama yaşam süresi 71 yılın üzerindedir bu sayı OECD ülkelerinde 80 yıldır, Türkiye'deki ortalama yaşam süresi ise 78 yıldır. Türkiye'deki nüfusun da hızla yaşlandığı ifade edilebilir (Duben, 2018b, s. 68). Arun (2020, s. 92) Türkiye'de 2020 yılından itibaren doğumda beklenen yaşam süresinin erkekler için 75, kadınlar için 80 yılın üzerinde olduğunu, nüfusun içinde çocuk ve gençlerin sayısının azalırken yaşlıların sayısının hızla artığını söyleyerek 2040 yılında Türkiye tarihinde ilk kez yaşlıların sayısının çocukların sayısını geçeceğini vurgular. "*Yaşlı nüfusun artması(yla) yalnızlık, yoksulluk, topluma katılım, yaşam kalitesinin korunması ve aktif yaşlanma gibi çeşitli sosyo ekonomik ve psikolojik konular daha fazla gündemde olmaya başlamıştır*" (Oğlak, 2014, s. 216). Yaşam süresindeki söz konusu uzama, yaşlılar ile ilgili toplumsal, politik ve ekonomik mekanizmaların görev ve sorumluluklarının yeniden düşünülmesini zorunlu hâle getirmektedir. *"Uzamakta olan insan ömründe fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması, hayatın içinde, üretken olmaya devam ederek, bağımsız yaşam sürdürmeyi mümkün kılacaktır. Sağlık ve üretkenlik korunabildiği ölçüde insan yaşamını 'yaş'tan bağımsız düşünmek mümkün olacaktır"* (Salur, 2018, s. 10). Yaşlanma aslında yaşamın dinamik bir evresidir. Bu evrede insanların tepkileri yavaşlar, daha ağır kayıplara uğrarlar ve kendilerini daha zayıf hissederek yaşamın belirsizliklerle dolu yüzünü tecrübe ederler fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen yaşlıların çoğu direnir ve tüm güçlerini toplayarak evde ve toplumda etkin olmayı sürdürür (Yavuzer, 2020, s. 60). "*Yaşlı birey eğer yakın akraba, dost ve arkadaşlarını yitirirse, yalnızlık ve uyarım yetersizliği yaşamakta, böylece sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan dezavantajlı bir konuma düşmektedir*" (Yavuzer, 2020, s. 61). Yaşam süresinin uzamasıyla birlikte yaşa dayalı ayrımcılık da söz konusu olabilmektedir. Yaşa dayalı ayrımcılık ya da yaşçılık, kişinin yaşlı olması sebebiyle ayrımcı bir davranışa maruz kalmasıdır. Çayır (2018, s. 83), yaşçılığın "yaşlılara karşı hissedilen önyargıları oluşturan duyguların, yaşlılarla ilgili bilişsel kategorileri şekillendiren kalıp yargıların ve yaşlılara karşı ayrımcı davranışların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir olgu" olduğunu ifade eder. Yaş ayrımcılığının temelinde yatan unsur yaşlılığın, hastalık ve yaşlanmanın bir problem olarak görülmesidir (Say Şahin, 2021, s. 10). Dünya nüfusunun hızla yaşlanması, yaşlılara karşı ayrımcı davranışların artmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda yaşlıların medyada nasıl temsil edildiği önem taşımaktadır.

Medya, insanların tutum ve algılarının belirlenmesinde ya da var olagelen kalıplaşmış düşüncelerinin değiştirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Sinema, televizyon, gazete, reklam gibi medya araçlarında yer bulan yaşlı temsilleri, bireylerin yaşlı algısı üzerinde etkilidir. Yaşlılar pek çok toplumda genellikle

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

görmezden gelinen bir gruba dahildir. Gerontolojinin ilk kuramlarından olan "geri çekilme kuramı"nda, yaşlılığın güçsüzlük, acizlik ve yaşamdan elin eteğin çekildiği bir dönem olarak görüldüğü, yaşlılık döneminde toplumsal ilişkilerin ve yaşamdaki rollerin sürdürülmesi için gereken gücün kaybolduğu hatta yitirilmiş olduğu öne sürülür. Bu kurama göre yaşlılar artık topluma yarar sağlamaz aksine topluma zararı dokunur (Say Şahin, 2021, s. 11). Geri çekilme kuramının yaşlılığa dair hatalı bakışı etkinlik kuramcıları tarafından ortaya konulsa da, söz konusu bakışın geleneksel toplumlardaki yaşlılığa bakışla örtüştüğü ifade edilebilir. Buz (2015, s. 269), geleneksel toplumlarda yaşlıların kendilerini toplumdan geri çekmelerinin beklendiğini ve bu durumun çoğunlukla bir norm olarak kabul gördüğünü, söz konusu durumlar birlikte düşünüldüğünde yaşlının aktif yaşlanmasının mümkün olmadığını ifade eder. Medyada da bu durumun pek fazla değişmediği yaşlıların genellikle görmezden gelindiği ya da gerçek hayattakinden oldukça farklı, eksik ya da yanlış temsil edildiği görülmektedir (Kuruoğlu & Salman, 2017, s. 1). Yaşlıların medyadaki temsilinde görülen kalıplaşmış, önyargılı ya da olumsuz bakışın gerçek yaşama da etki ettiği, kişilerin yaşlılar ile ilgili algılarını şekillendirdiği söylenebilir.

Ataerkillik, erkek ve erkeklerin hükmündeki siyasal ve toplumsal yapıların çeşitli uygulamaları neticesinde kadınların baskı altına alındığı ve ayrımcılığa uğradığı bir toplumsal yapıdır. Ataerkillik, kadının yaşamına, emeğine ve üreme kabiliyetine evlilik aracılığıyla el koyar ve kadının yaşam sınırlarını ve davranış kalıplarını belirler. Toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında kadınlar için uygun görülen "itaatkâr, pasif ve ev içinde" geleneksel rollerin yaşlılık döneminde de aynı biçimde sürdürülmesi beklenir. Bu bağlamda toplumsal algı ve kabullerin yaşlıların yaşlılık deneyimleri üzerinde doğrudan etkili olduğu söylenebilir (Buz, 2015, s. 269). Zengin (2015) televizyonda prime-time'da yayımlanan dizilerde yaşlılığın temsiline dair yaptığı çalışmada söz konusu dizilerin yaşa bağlı cinsiyete dair ayrımcılığı ve kalıp rolleri yeniden ürettiğine dikkat çeker. Zengin (2015) dizilerde yaşlı erkeklerin otoriter pozisyonda temsil edildiğini kadınların ise fedakâr ve sevecen kimseler olarak ekrana yansıtıldığını vurgular. Ayrıca dizilerde yaşlı kadın temsiline de daha az yer verildiğini ifade eder. Kuruoğlu ve Salman ise (2017, s. 2), yaşlıların hem Türkiye hem dünyadaki televizyon ve sinema temsillerinde genellikle "komik" ve "acınası" durumlar aracılığıyla yansıtıldığını söyler. Medyadaki tek yönlü ve kalıplaşmış temsillere bakıldığında, yaşlılarla ilgili kalıp yargıların yeniden üretilmesine hizmet eden bir temsilin varlığından söz edilebilir. Oysa yaşlılıkla ilgili kalıplaşmış düşünce ve yargıların değiştirilmesi için medyadaki temsillerin dönüştürülmesi elzemdir.

Yaşlı bir kadın olan Sultan'ın, eşi Recep'in ölümünden sonraki yaşamını merkeze alan *Mukadderat*, Nadim Güç tarafından yönetilmiştir. 2024 yılında Altın Portakal Film Festivali'nde prömiyerini yapan film, en iyi film, en iyi kadın oyuncu, en iyi yardımcı erkek oyuncu ödüllerini kazanarak üç Altın Portakal sahibi olmuştur. Oyuncu Nur Sürer'in canlandırdığı Sultan karakteri, eşi ölen yaşlı bir kadının toplumsal normun dayatmalarından kurtulma, kendi varoluşunu ortaya koyma ve özgürleşme mücadelesini anlatır. Kastamonu Cide'de çekilen filmde, Sultan, eşinin ölümünün ertesi günü çocuklarına yalnız kalmak istemediğini söyleyerek yeniden evlenme kararı aldığını açıklar. Çocuklarının itirazlarına rağmen hem kendi seçtiği bazı eş adaylarıyla hem de arkadaşı Hanife'nin bulduğu bazı adaylarla görüşür. Sultan'ın çeşitli sebeplerle gerçekleşmeyen evlilik arzusu, onun hayatla yeni bir bağ kurmasına, hayata farklı bir gözle bakmasına, eril normun baskısından kurtularak ekonomik özgürlüğüne kavuştuğu yeni bir hayata başlamasına vesile olur. Filmde sağlıklı ve iyi yaşlanmanın bir örneği olarak yer alan Sultan karakteri, kendi maddi imkânlarını oluşturarak taşradaki eril toplumsal normun dayatmalarını ve "el âlem ne der" baskısını aşmayı başarmış bir yaşlı kadın örneği olarak geleneksel yaşlı kadın rolünün dışına çıkan bir medya temsilini yansıtır.

Filmin başında bir kadının yaşamasının tek yolunun evlilik olduğunu düşünen Sultan, daha sonra eril normun kadın için bir alın yazısı, "mukadderat" olarak belirlediği evlilik dışında, kendi seçimlerini yaptığı, kendi parasını kazandığı, kendi kaderini yazdığı bir hayatı ve yeni bir yaşam biçimini kendisi için mümkün kılar. Üstelik Sultan, hayatla ilişkisinin zayıflaması beklenen yaşlılık döneminde yeni bir yaşam kurmayı başarıp çevresindeki kadınlara örnek olarak onlara yeni yaşam koşulları ve hayatı yaşamak için yeni bir yol sunar. Filmde Sultan'ın dönüşümü çevresindeki genç kadınların dönüşümünü mümkün hâle getirir. *Mukadderat*, hem yaşa hem cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan yaşlı bir kadının, eril normun kendisi için belirlediği sınırları aşarak özgürleşme mücadelesini merkeze alır. Film kadınlar için yeni bir benlik inşa etmek, yeni bir yaşam deneyimi edinmek ve yaşamak için hiçbir zaman

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

geç olmadığı düşüncesi üzerine kurulmuştur. Genellikle ölümle ilişkilendirilen yaşlılığın karşısına filmde hayatla ilişkilendirilen yeni bir yaşam olasılığı çıkarılır. Bu kesişim neticesinde ise kadının kendi değerini ve statüsünü kendisinin belirlediği bir yaşamın önü açılır. Filmde yaşlılık fizyolojik boyutunda ziyade psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla yer alır. Toplumun yaşlı kadından beklentileri ve kadına verdiği değer, filmde eleştirel bir bakışla ele alınır. *Mukadderat*, toplumun kadın için belirlediği kadere karşı çıkan bir filmdir. Kadın için çizilen kader toplumun kadına atfettiği değerlerin bir yansımasıdır. Yaşlı kadının cinsiyetine göre yerine getirmesi gereken görevler bellidir. Kadın kendi benliğini ortaya koyduğunda ve davranışı norma uygun düşmediğinde, normlar tarafından belirlenen toplumsal rolünü yerine getirmeyeceğinden kadının benlik arayışına ve varoluşunu ortaya koymasına karşı çıkılır. Filmdeki baş rol yaşlı kadın karakterin kendisinden beklenen toplumsal rolüne karşı çıkışı filmin ana temasını oluşturur.

YÖNTEM

Arun'un (2018), Türkiye'de 2012-2018 yılları arasında yapılan yaşlanma ve yaşlılık alanıyla ilgili yayınları incelediği çalışması neticesinde ortaya koyduğu temalar ve yüzde oranları şöyledir: Toplumsal Yaşlanma ve Demografi (% 9.5), Bakım (% 8.2), Emeklilik ve Sosyal Güvenlik (% 8.2), Yaşlılık Algısı (%7.4), Sosyal Politika (% 6.9), Yaşam Kalitesi (% 6.1), Tasarım (% 5.6), Kuşaklararası İlişkiler ve Sosyal Destek (% 5.6), Depresyon (% 4.3), Sağlık Hizmetleri (% 4.3), Aktif Yaşlanma/ Fiziksel Aktivite (% 4.3), Ayrımcılık (% 3.9), Medya ve Sanat (% 3.5), Toplumsal Cinsiyet (%1.7), Yoksulluk (%1.7), Göç (%1.7), Demans/ Alzheimer (%1.7), Kent (%1.3), Yerinde Yaşlanma (%0.4). Arun (2018)'un çalışması Türkiye'de yaşlılık çalışmalarında özellikle toplumsal yaşlanma ve demografi, bakım, emeklilik ve sosyal güvenlik gibi temaların yoğun bir biçimde ele alındığını ancak medya ve sanat, toplumsal cinsiyet, yoksulluk, göç, kent vb. sosyal bilimlerin ana unsuru sayılabilecek temalara yeterince yer verilmediğini ortaya koymaktadır. Söz konusu verilerden hareketle bu çalışmada yaşlılık, toplumsal cinsiyet ve medya çalışmaları bir araya getirilerek disiplinler arası bir perspektifle *Mukadderat* adlı filmde yaşlı kadın temsili incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı *Mukadderat* filminde yaşlı kadın temsilini, toplumsal cinsiyet, yaşlılık ve ataerkil normlar bağlamında irdelemektir. Çalışmada yaşlılığın biyolojik bir durum olmanın ötesinde toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen bir süreç olduğu, yaşlı kadının eylemleri, toplumsal konumu, arzuları, toplumsal görünürlüğü ve yaş ayrımcılığına karşı direniş eylemleri filmin anlatı yapısı, diyalogları, karakterler arası etkileşimler aracılığıyla nitel içerik analizi sonucunda ortaya konulacaktır. Çalışmada veri kaynağı olarak belirlenen *Mukadderat* adlı filmdeki anlam yapılarını ortaya çıkarmak ve yaşlı kadın temsilinin nasıl inşa edildiğini tespit etmek amacıyla sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde nitel içerik analizi kullanılmıştır. Nitel içerik analizi "ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tümdengelimci bir yol takip edilmektedir" (Özdemir, 2010, s. 335). Sosyal gerçekliğin medya metinlerinde nasıl inşa edildiğini anlamak amacıyla kullanılan nitel içerik analizinde anlamlar, yan anlamlar ya da alt metinler belirli temalar ve kategoriler altında sistematik biçimde analiz edilmekte, veriler kendi bağlamları içinde geçerli ve yinelenebilir çıkarımlar yapmak üzere incelenmektedir (Krippendorff, 2019, s. 24). Nitel içerik analizinde veriler sistematik olarak sınıflandırılmakta, elde edilen veriler bağlamında temalar saptanmakta ve saptanan temaların tanımlanmasının ardından metinsel verilerin içerik ve anlamı analiz edilmektedir.

Bu doğrultuda filmin olay örgüsü, karakter ilişkileri, diyalogları ve filmin ana karakteri Sultan'ın toplumsal normlarla çatışma anlarını analiz edebilmek ve film ile aktarılan anlam dünyasını ortaya çıkarmak amacıyla filmin analizinde üç ana tematik kategori belirlenmiştir. Analiz sürecinde, yaşlılık çalışmaları ile toplumsal cinsiyet çalışmalarının sunduğu teorik çerçeve kapsamında tümdengelimsel bir kodlama yaklaşımı benimsenmiş ve analitik ölçütleri belirleyen tematik kategoriler bu yolla tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kodlama güvenirliğini ve analizin geçerliği ve tekrar edilebilirliğini mümkün kılabilmek için film defalarca izlenmiş, olay örgüsündeki kilit dönemeçlerin yazılı dökümü yapılmış, karakterler arasında geçen diyaloglar not alınmış, kategoriler oluşturulmuş, kategorileştirilen veriler, toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadın çalışmaları ve yaşlılık çalışmalarının kuramsal literatürüyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında filmde üç ana tema saptanmıştır. Bunlar, "Yaşlı kadın ve evlilik: Kamusal alanın sınırlarının ihlâli", "Ekonomik özgürlük karşısında konumlanan cinsiyetçi normlar: Kamusal alanda erkek baskısı" ve "Yaşlılık döneminde hayatın içinde olma ve sağlıklı yaşlanma" temalarıdır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

YAŞLI KADIN VE EVLİLİK: KAMUSAL ALANIN SINIRLARININ İHLÂLİ

Evlilik, eril toplumsal cinsiyet normlarının kadın için belirlediği önemli bir statüdür. Toplumsal cinsiyet normları tarafından evlilik, kadının kendini gerçekleştirebileceği en önemli alan olarak sunulur. Evlilik, kadının özel alanda ev içi sorumlulukları üstlendiği, çocuk bakımı ve yaşlı bakımı gibi işleri yaparak aile düzenini sağladığı bir toplumsal sistemdir. *Mukadderat*'ta yaşlı bir kadının uzun yıllar boyunca sürdürdüğü evliliğin eşin ölümüyle sona ermesinin yarattığı bilinmezlik duygusu merkeze alınmıştır. "*Yaşlanma bir yandan insanların ölümlülükleri ile yüzleştikleri, bir yandan da yaşlılık hastalıkları, yoksunluklar, yalnızlaşma ve önceki yaşam evrelerindeki kazanımların yavaş yavaş kaybı ile karşılaştıkları zor bir evre olarak algılanır"* (Salur, 2018, s. 9). Bu kayıplara akran kayıpları ve eş kaybı gibi kayıpların eklenmesiyle içine düşülen çıkmaz duygusunun yaşlı insanları daha da yalnızlaştırdığı görülür. *"(Y)alnızlık bireylerin yaşadığı sosyal ilişkilerin eksikliğinden kaynaklanan, istenmeyen ve hoş olmayan bir durumdur. Mevcut ilişkilerin çok az olmasının yanı sıra sosyal ilişkilerdeki samimiyet, yakınlık ve iletişim kalitesinin arzulandığı şekilde gerçekleşmediği durumlar da yaşanmaktadır*" (Gençtürk, 2021, s. 109). Filmde eşini kaybeden Sultan, hayatı evlilik temelli bir deneyim olarak yaşadığından, yalnızlık duygusuyla baş edemediğinde yeniden evlenmeyi bir çözüm olarak görür. Yalnızlık duygusunun ortaya çıkışında genellikle kişilerin istediği ve ihtiyaç duyduğu sosyal ilişkilerde meydana gelen bir değişiklik etkili olmaktadır (Gençtürk, 2021, s. 110). Filmde eşin ölümü, en yakın sosyal ilişkinin kaybı anlamına geldiğinden, söz konusu kayıp sonucu ortaya çıkan yalnızlık duygusunun yeni bir evlilik ile telafi edilmeye çalışıldığı görülür. Korkut Owen (2023, s. 54), yaşlıların en yoğun yaşadıkları duyguların başında yalnızlığın geldiğine ve yaşlıların kendilerini sanki işe yaramıyormuş gibi hissettiklerini gösteren araştırma sonuçları olduğuna dikkat çeker. Yaşlılıkta öne çıkan duygulardan biri olan yalnızlık, özellikle eş ya da arkadaş kayıpları sonucunda görülmekte ve yaşlıların derin bir üzüntü duymasına sebep olmaktadır. Evlenerek yeniden hayata dahil olabileceğini düşünen Sultan, bu yolla yalnızlıktan da kurtulabileceğini düşünür. "*Erkek için iş, kadın için ise evlilik ve aile yaşamın temel rolleridir. Bu rolleri bırakmak toplumsal yaşamı önemli ölçüde kısıtlar ve ödünleyici roller bulunmadıkça, kişide bunalım ve çöküntü yaratır*" (Yavuzer, 2020, s. 76).

Filmin başında Sultan kocası Recep'in ölümüne üzülürken, Recep defnedildikten sonra çocuklarının ve torunlarının hızlı bir biçimde günlük yaşamlarına döndükleri, Sultan'ın yaşadığı kayıp sonucu hissettiği yalnızlığı fark etmedikleri görülür. Üzgün olan Sultan, evdeki gürültüden kaçarak yatak odasına sığınır. Ertesi gün kahvaltı sofrasında biberlerden, maydanozlardan bahsedilir ve kalan miras hakkında konuşulur. Babalarının ölümünün ardından hızlıca günlük yaşama dönen çocukları, Sultan'ın "Ben evlenmek istiyorum" (Güç, 2024, 10:20) sözleri karşısında büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Kırk beş yıllık hayat arkadaşını toprağa veren Sultan, çocuklarının evlenmesine itirazları karşısında yalnız yaşamak istemediğini söyler: "Ben sabaha kadar uyumadım. Bu ev üstüme üstüme çöktü. Koca yatakta bir başıma" (Güç, 2024, 10:49) diyerek yalnızlık duygusuyla baş edemediğini söyler. "Bireylerin özellikle hayatlarının büyük bölümünü eşleri ile geçirmiş olmaları ortak zevkler, ortak bir yaşam, ortak beklentiler ve ortak arkadaşlıklar kurmalarını sağlamaktadır. Bu birliktelikten birinin ayrılması ya da ölümü diğeri için alışkın olmadığı bir yaşam alanı oluşturmakta ve kişiyi yalnızlığa doğru sürükleyebilmektedir" (Gençtürk, 2021, s. 116). Sultan, çocuklarının beraber yaşama önerisini ise "Bu yaştan sonra öyle sığıntı gibi yaşayamam. Bana koca bulun yeter" (Güç, 2024, 11:49) sözleriyle reddeder. *"Türkiye'de aile odaklı yaşlı bakımı her sosyal sınıfta yaygındır. Giderek artan tercihler doğrultusunda birbirlerine yakın evlerde yaşayarak yaşlı ebeveynlerin bakımına evli çocukların destek olması hem kuşaklar arası dayanışmayı kolaylaştırmakta hem de bağımsızlıklarından fazla ödün vermeden yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine destek olmasını sağlamaktadır"* (Duben, 2018b, s. 73). Duben'in (2018b, s. 74) farklı sınıf ve hayat tarzlarından kişilerle yürüttüğü çalışmalarda ileri yaşlardaki kişilerin aile içinde bakılmayı tercih ettikleri yönünde bir sonuca vardığı görülür. Toplumsal normlar eşi ölen erkeğin evlenmesini, evde tek başına ihtiyaçlarını karşılayamayacağı düşüncesine gerekçelendirerek doğal kabul ederken; yaşlı kadınların eşlerinin ölümünden sonra ya kendi evlerinde yalnız ya da çocuklarıyla birlikte yaşamasını bekler. Erkek ve kadınların yaşam sürelerindeki farklılıklar, kadınların kendilerine yaşça uygun eş bulamamaları gibi etmenler, kadınların dul kalma oranının erkeklerden daha yüksek olmasına sebebiyet verir. Dünyada yaygın olarak görülen yaşlı kadının yeniden evlenmesinin teşvik edilmemesi yönündeki kültürel gelenek de bu durumun ortaya çıkmasında etkilidir. "*Kadınlar hayatlarının son yıllarında yalnız ya da çocuklarının evinde dul ve bağımlı olarak yaşamaya daha meyillidirler"* (Duben, 2018b, s. 72). Filmde eşi ölen Sultan'ın evlenme isteğine çocukları onay vermez. Nevzat annesinin

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

evliliğine yaşını gerekçe gösterir ve "Anne bu yaştan sonra ne kocası" (Güç, 2024, 11:58) diyerek itiraz eder, gelini ise "Annem el âlem ne der Allah aşkına" (Güç, 2024, 12:02) diyerek yaşlı bir kadının evlenme isteği karşısında içinde yaşanılan topluluğun vereceği tepkiye dikkat çeker. Sultan'ın sözlerine verilen tepkilerde Sultan'ın duyguları yerine; meselenin dışarıdan nasıl görüneceğinin ya da toplumsal olarak nasıl karşılanacağının dikkate alındığı görülür. Sultan'ın "El âlem ne derse desin. Babanız yerine ben ölseydim babanıza gidip böyle yardımcı olsun diye bir karı bakacaktınız. Evlendirecektiniz" (Güç, 2024, 12:04) sözleriyle itirazı, dul kalan yaşlı insanların yeniden evlenme arzusunun gerçekleşmesinde cinsiyetçi normların etkili olduğunu ortaya koyar. Dul kalan yaşlı, şayet erkek ise evlenmesi doğal kabul edilir ve engellenmez ancak filmde de görüldüğü üzere dul bir yaşlı kadının evlenme isteği, oğlu tarafından sorulan "Aynı şey mi?" (Güç, 2024, 12:17) sorusuyla olumsuz karşılanır. Türkiye'de eşin ölümü durumunda kadın ve erkekten beklenen davranış biçiminin cinsiyete bağlı olarak değişiklik gösterdiği ifade edilebilir. Eşi ölen erkek için yeni bir evlilik, yaşamını sürdürmesi için önemli bir gereklilik olarak görülürken; eşi ölen kadın için evlilik bahsi geçmez. Bu durumun ortaya çıkmasında erkeğin gündelik yaşamını sürdürmesi için bir kadının vereceği bakıma muhtaç olduğu düşüncesi etkili olur. Sultan'ın evlenme isteği, kadınların evlenerek yaşama dahil olmasına karşılık gelen toplumsal normun bir yansımasıdır. "Siz isteseniz de istemeseniz de eli yüzü düzgün, böyle içkisi kumarı olmayan bir herif bulacağım ben. Göreceksiniz" (Güç, 2024, 12:56) diyen Sultan, evliliği bir yaşam biçimi olarak benimsemiştir ve toplumsal yaşamın içinde kadının sadece evlilik aracılığıyla var olabileceğini düşünür. Sultan'ın benimsediği evlilik düşüncesi normun genç kadınlar için onadığı bir yaşama karşılık gelir; yaşlı kadınlar için uygun gördüğü yaşam biçimine karşılık gelmez. Eşini kaybeden yaşlı kadının ya yalnız ya da çocuklarıyla beraber hayatını sürdürmesi beklenir. Filmde Sultan kocasının ölümünden sonra evlenmek istediğini, yalnızlığın kendisine uygun olmadığını söyleyerek kendi hayatı üzerinde söz sahibi olmak, kendi seçimini yapmak ister ancak bu istek, çevresi tarafından rezillik olarak nitelendirilir. Toplum, yaşlı kadının sadece toplumdaki yaşamını önemseyerek norm tarafından belirlenen yaşına ve cinsiyetine uygun davranış kalıplarına göre yaşamasını ve ölmesini bekler. Sultan'ın evlenmek uygun gördüğü erkeklerin davranışlarında, bu bakışın izlerini görmek mümkündür.

Sultan gençken kendisine âşık olduğunu bildiği, karısını kaybetmiş olan Rüstem'e kendisiyle evlenmek ister mi diye sorduğunda, "Sultan sen delirdin herhalde yaşlı başlı kadınsın. Kocan daha yeni öldü. Yanıyor musun? Dellendin. Ne yapıyorsun" (Güç, 2024, 16:13) sözleriyle Rüstem tarafından kınanır. Rüstem, Sultan'ı "Geçti o günler Sultan. Bizden de geçti. Torun torba sahibi kadınsın. Şurada yaşayacağın bir on sene ya var ya yok. Sabret biraz. Hadi" (Güç, 2024, 17:35) sözleriyle bakkal dükkânından kovar. Rüstem'in sözleri eril normun yaşlı kadın için belirlediği konumun hatırlatıcısı olarak filmde yer almıştır. Gördüğü aşağılayıcı muameleye sinirlenen Sultan'ı öfkeli bir biçimde Rüstem'e bağırırken gören çevredeki esnaf da Sultan'a bir şeye ihtiyacı var mı diye sorar. Sultan, "Var var, koca arıyorum. Bulacak mısın" (Güç, 2024, 17:59) der. Sultan'ın sözleri kasabada hızlıca yayılır. İnsanlar onun dedikodusunu yapmaya başlar. Halbuki Sultan eşinin ölümüyle birlikte başlayan yeni hayatında nasıl yaşayacağını bilmez. Onun bildiği tek hayat evlilik aracılığıyla deneyimlediği yaşamdır. Yalnızlığı deneyimlemediğinden yalnız yaşamaktan da yalnız ölmekten de korkar. Toplumsal normlar, kadınlara evlilik aracılığıyla yaşanacak bir hayatı ideal yaşam biçimi olarak dayatır. Sultan, hayatının "yaşlı dul bir kadın olduğu" bu evresinde duygularıyla nasıl başa çıkacağını bilemez çünkü toplumsal normlar kadının duygularını önemsemez. Beauvoir (2025b, s. 327) kadının yaşlılık döneminde de hayatı boyunca yazgısı olan rutine sığındığını, tekrarı bir sistem haline getirdiğini ve ev işleriyle ilgili saplantılarına teslim olduğunu söyler. Sultan'ın "Ben şimdi kimin nefesini dinleyeceğim Hanife ha? Kime meyve soyacağım? Kime yumurta pişireceğim? Kime kahvaltı hazırlayacağım ben. Sen hiç düşünmüyor musun arkadaşını? Ben de benim nefesimi dinleyecek bir adam arıyorum ya" (Güç, 2024, 26:37) sözleri üzerine Hanife, arkadaşını teselli eder. Dedikoduları duyunca geldiğini, üzülmemesini, kendisinin ona koca bulacağını söyler. Kendini adayarak yaşaması öğretilen kadın artık kimse ondan bunu talep etmediğinde yararsız ve sebepsiz bir biçimde yaşayacağı uzun yılları düşünür ve "kimsenin bana ihtiyacı yok" der (Beauvoir S. , 2025b, s. 318). Filmde Sultan da kocasının ölümünden sonra kimsenin ona ihtiyacı olmadığını hisseder ve bu sebeple yeniden evlenmek ister. Kendini yeni bir yaşama adayarak, tek bildiği yaşam biçiminin içinde yararlı hissetmeyi arzu eder. Yaşlıların cinsiyete bağlı olarak evlilik deneyimleri değişmektedir. "Erkek kamusal işlevini yitirdiğinde tümüyle yararsız hâle gelir. Kadın en azından evin yönetimini elinde tutmaya devam eder; erkek kadına sadece yük olduğu halde kadın kocası için gereklidir" (Beauvoir S. , 2025b, s. 327).

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Filmde de Sultan, bir erkeğin kendisine ihtiyaç duymasını ve bu duygu aracılığıyla kendini yararlı hissetmeyi ister. Bu durum, kadının kendisi için belirlenen toplumsal konumu içselleştirmesi anlamına gelmektedir. Beauvoir (2025b, s. 324), yaşlı kadın olmanın acıklı trajedisinin "artık hiçbir işe yaramadığını bil(mek)" olduğunu söyler. Sultan hem yalnızlık duygusundan kurtulmak hem de kendini yeniden işe yarar hissetmek için arkadaşı Hanife'nin bulduğu eş adaylarıyla görüşmeye başlar. Hanife'nin bulduğu ilk aday Pazarcı Muharrem Bey'dir. Hanife ve Sultan pazara Muharrem Bey'i görmeye giderler. Sultan, adamın çürük meyveleri ederinden fazla fiyata satmasına itiraz eder ve ikili arasında tartışma çıkar. Sultan adamın işini iyi yapmadığını hatta kendisinin bu işi daha iyi yapacağını söyler. Sultan bu görüşmeden olumsuz duygularla ayrılır. İkinci aday Refik Bey ise karısından boşanmış, Almanya'dan memleketi Cide'ye dönmüş, yeni bir yaşama başlamış, emekliliğin tadını çıkarmaya çalışan biridir. Sultan, Refik Bey'e yeni bir hayata başlarken evlilikle ilgili ne düşündüğünü sorar: "Yeni bir hayata başlamak için yeniden evlenmek mi lâzım" (Güç, 2024, 43:06) diye soran Refik Bey'e Sultan, "lazım değil mi?" der. Bunun üzerine Refik Bey "Ben size bir tavsiye verebilir miyim? İkinci baharı yaşamak için illaki bir erkeğe ihtiyacınız yok. Ne oldu? Yaşlandık diye ruhumuz da mı yaşlandı? İşte ben bu yaştan sonra balık tutmayı öğrendim" (Güç, 2024, 43:22) diyerek Sultan'ın da kendisine severek yapabileceği bir şey bulmasını önerir. Sultan, Refik Bey'in evlenmeye niyeti olmadığını anladığında hayal kırıklığına uğrar ancak kendisi gibi yaşlı bir insanın hayatı yaşamak için farklı bir yol bulmasından da etkilenir. Bu sırada kahvehanede Sultan hakkında dedikodular artarak devam eder, annesine davranışları sebebiyle kızan Nevzat'a Sultan karşılık verir: "Şunu kafanıza iyice sokun. Refik Bey benim arkadaşım. Koca moca da aramı da aramıyorum. Hayatımı yaşayacağım ben" der (Güç, 2024, 45:55). Sultan'ın kamusal alanda farklı insanlarla karşılaşması onun değişme fırsatını yakalamasını da beraberinde getirir. Sultan kamusal alanda eş adaylarıyla yaptığı görüşmelerin neticesinde kendine yeni bir yaşam yolu bulur: Üreterek ve çalışarak kendi ayakları üzerinde durmak.

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK KARŞISINDA KONUMLANAN CİNSİYETÇİ NORMLAR: KAMUSAL ALANDA ERKEK BASKISI

Tarihsel, toplumsal ve kültürel bir inşaya karşılık gelen toplumsal cinsiyet kimlikleri erkek egemen ideolojilerin etkisiyle şekillendirildiği için erkek ve kadın arasında ayrımcılık ve eşitsizlik ortaya çıkar. "(*T)oplumsal cinsiyet kimlikleri, içinde kurgulandıkları ataerkil iktidar ilişkilerinin damgasını taşır ve onlar tarafından sınırlandırılırlar" (Berktay, 2012, s. 113)*. Özellikle kadınların yaşamının denetlenmesinde ve düzenlenmesinde, kadınların baskı altına alınmasında ve ikincilleştirilmesinde, ataerkil cinsiyetçi normlar hem kamusal alanda hem de özel alanda önemli bir gücü elinde tutar. Feminist eleştiri, erkek ve kadınların ev içi ve iş sorumlulukları arasında gidip geldikleri, çocukların yetiştirilmesi ve büyüklerin bakımını eşit bir şekilde paylaştıkları, yaşam deneyimlerinde cinsiyetlerine bağlı olarak değil birey olarak farklılaştıkları ve politik yaşamda eşit roller aldıkları bir dünya düşüncesi üzerine temellenir (Philips, 2015, s. 20). Kadınların cinsiyetleri sebebiyle uğradığı ayrımcılığı fark etmeleri, kadınlık konusunda bilinçlenmeyi de beraberinde getirecektir. Kadınların feminist bir bilince sahip olması noktasında Berktay (2012, s. 89), kadınların evlilik dışında ekonomik bir alternatife sahip olmalarının ve kendi ekmeğini kazanan anlamlı sayıda kadın grubunun varlığının önemini vurgular. Simone de Beauvoir (2025a, s. 145) da tarihsel süreç içerisinde cinsiyet olarak en bağımsız kadınların çalışan sınıfların kadınları olduğuna dikkat çeker. Kadının çalışmaya başlaması, dış dünyada kendini gerçekleştireceği yeni bir yaşam kurması anlamına gelir. Direk (2012, s. 75), Simone de Beauvoir'nın bir kadının hem kadın hem de insan olarak görülmesinin, kadının dış dünyada kendini gerçekleştirmesine bağlı olduğunu vurguladığını ifade eder. Kadın, evin dışındaki dünyada kendini gerçekleştirdiğinde, dış dünyada çalıştığında ve para kazandığında erkek de onu tanımaya zorlanabilir.

Mukadderat'ta Refik Bey'in yeni bir hayata başlamaya dair tavsiyesini dikkate alan Sultan, garajdan motosikleti çıkarır, bahçeden topladığı sebze ve meyveleri sepete koyar ve pazarda kendisine bir tezgâh açar. Küçük bir yerleşim yeri olan Cide'de yaşlı bir kadın olan Sultan'ın pazarcılığa başlaması etraftaki erkek esnaf tarafından alayla karşılanır: "Sultan abla, sana bu aklı kim verdi bilmiyorum ama bu iş hiç sana göre değil" (Güç, 2024, 47:23) sözleriyle pazarcılığın erkek işi olduğu, bir kadının bu işi yapmakta başarısız olacağı ima edilir. "*Modern yaşamın ev-işyeri ayrımı gibi ayrımları aslında cinsiyet ayrımlarıyla ilgilidir. (…) Eril tahakkümü olanaklı kılan iktidar ilişkileri bu anlamda, ekonomik düzenlemelerle işleyen, duygusal ilişkilere gömülü, dil ve anlam sistemleri ile iç içe yaşayan çokboyutlu*

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

bir süreçtir" (Sancar, 2013, s. 21). Filmdeki erkekler dünyasında Sultan'ın pazarcılık yapmak için uygun olmadığı, erkeklere ait bir alan olarak belirlenen pazar yerindeki ekonomik girişiminin bir heves olarak nitelendiği ve Sultan'a karşı küçümseyici bir dil kullanıldığı görülür. Pazarcı Muharrem Bey, "Boş ver ya Sadık. Uğraşmayın şu kadıncağızla. İki saate kalmaz çeker gider nasıl olsa. Heves etmiş kadıncağız" der (Güç, 2024, 47:37). Eril toplumsal cinsiyet normları, kadının kamusal alandaki yaşamının sınırını belirler. Kamusal mekânın sınırları geçişken değildir; mekân cinsiyetlendirilmiştir. Sultan'ın erkek alanı olarak belirlenen bir yerde varlık göstermesi etrafındaki erkekleri rahatsız eder. Günlük yaşamda çoğu mekân insanların fark ettiğinden çok daha fazla cinsiyet ayrımcılığına sahiptir. *"Bazı toplumların kadınların hareketlerine gözle görülür kısıtlamalar getirmemesi gerçeği, aslında kadınların erkeklerle aynı toplumsal dünyayı paylaştıkları anlamına gelmez"* (Kandiyoti, 2013, s. 84). Sultan, "Alışın artık bana. Buradayım ben, gitmiyorum bir yere" (Güç, 2024, 47:45) sözleriyle etrafındaki erkeklere karşı çıkar. Nitekim Sultan'ın bahçesinden topladığı taze ürünleri uygun fiyata sattığı, alışverişe gelen insanların Sultan'ın ürünlerine rağbet gösterdiği, Sultan'ın pazarda müşteriler tarafından kabul edildiği görülür. Bu durum etrafındaki erkek pazarcıları rahatsız eder ve Sultan'ı şikâyet etmekle tehdit ederler. Filmde Sultan'ın erkeklere ait olarak görülen kamusal alandaki tehditlere boyun eğmemesi, erkekler arasındaki bir başka toplumsal mekanizmayı devreye sokar. Bu mekanizma kadınlarla ilgili meselelerin erkeklerin kendi arasında çözmesi gereken meseleler olduğuna dair yaygın davranış biçimidir. Sultan'ın çevresindekiler, onun toplumsal cinsiyet normlarına uygun biçimde davranmasını isterler.

Toplum Sultan'ın eşinin ölümünden sonraki duygu durumunu önemsiz, davranışlarını ise önemli bulur. Örneğin kahvede oturan İlyas, Sultan'ı kahvenin önünden hızlı hızlı yürüyerek geçerken gördüğünde, "Ulan anan nereye gidiyor öyle şey ede ede" (Güç, 2024, 15:08) diyerek, Nevzat'a annesinin denetiminden sorumlu olduğunu hatırlatır. Sultan Cide'de kadın için belirlenen alanın dışına çıktıkça, oğlu Nevzat üzerindeki baskı artar. Nevzat'ın annesinin evlenme isteğine karşı gelmesindeki temel dinamik, çevresindeki erkeklerin annesinin evliliği hakkında söyleyecekleri sözler neticesinde yaşayacağı erillik kaybıdır. "Erkekliğin diğer toplumsal cinsiyet konumlarında olduğu gibi, bir iktidar ilişkisi bağlamında inşa edilip farklı bağlamlara eklemlenerek hareket edebilmesi için sahip olunan/yitirilen bir meta gibi düşünülmesi ve "erkek olan erkek" ile erkek olamayan erkek arasında bir ayrım yapmayı olanaklı kılması gerekir" (Sancar, 2013, s. 19). Nevzat'a bir başka gün kahvede "Anan koca arıyormuş diyorlar doğru mu" (Güç, 2024, 37:39) diye sorarlar. Nevzat'a sorulan soruların sebebi, annesinin norma aykırı bulunan davranışlarından sorumlu olduğunu ve annesinin davranışlarından dolayı uğradığı erillik kaybını hatırlatmaktır. Taşrada insanların başka insanların hayatlarıyla daha çok ilgilendikleri ve bu yolla eril denetim sağladıkları görülür. Özel yaşam, dedikodu aracılığıyla kamusal yaşamın bir parçası hâline gelir. Sultan'ın davranışları normun kadın için belirlediği sınırların dışına çıktıkça Nevzat üzerindeki baskı artar.

Annesinin davranışlarını düzenlemeye muktedir olamayan oğulun erkekliği kahvehanedekiler tarafından sorgulanır. "Nevzat anan pazarda çalışmaya başlamış. Bu yaşta kadını pazarda çalıştırmaya utanmıyor musun sen evlat" (Güç, 2024, 49:49). Sultan'ın pazarda huzursuzluk çıkardığı, milleti ekmeğinden ettiği vb. sözler söylenir. "Oh, anan pazarda çalışır, bacın tarlaya göz koyar. Senin işin zor, zor, çok zor" (Güç, 2024, 50:12). Sancar (2013, s. 64), erkeğin sosyal sermayesi düştükçe aile reisliğine atfettiği değerin artığını söyler: "Ekonomik, kültürel sosyal sermayesi düşük erkeklerin kendilerini başarılı ve toplumda saygın bir yeri olan bir erkek olarak görebilmeleri, bir aileyi geçindirip yönetebilmelerine çok bağlı"dır (Sancar, 2013, s. 64). Sultan'ın evlilik girişimi ve ekonomik özgürlüğü için verdiği mücadele gibi eril norm tarafından kabul görmeyen davranışları, Nevzat'ın erillik kaybı yaşamasına sebep olur. Nevzat, "El âleme rezil etti bizi. Allah babam yerine benim canımı alsaydı da görmeyeydim bugünleri" (Güç, 2024, 51:42) diyerek annesine isyan eder. *Mukadderat*'ta yaşlı bir kadının eril norm tarafından belirlenen yaşam sınırlarının dışına çıktığında oğlunun yaşadığı erkeklik krizine de yer verilmiştir.

Nevzat'ın, annesine sözünü geçiremediği için çevredekiler tarafından suçlanıp, aşağılanmasına kız kardeşi Reyhan "Yapacak hiçbir şey yok mukadderat" (Güç, 2024, 51:59) der. Reyhan, babasının vasiyetnamesinde kendisine yaptığı haksızlık sebebiyle öfkelidir, bu nedenle annesinin abisini kızdıran davranışlarını onaylar. Diğer yandan da söz konusu haksızlığı düzeltmesi için abisini ikna etmeye çalışır. Recep vasiyetnamesinde kasabanın hemen kenarında yer alan çorak tarlanın 2/3'ünü oğluna, 1/3'ünü

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

kızına, bankadaki elli bin lira parasının yarısını da evlenmemek şartıyla karısı Sultan'a bırakmıştır. Reyhan, başlangıçta annesinin eril norma uymayan davranışlarından memnundur. Ancak annesini pazarcılık yapmaktan vazgeçmeye, evlenmemeye ve evde oturmaya razı etmesi karşılığında, abisinin, babalarından kalan çorak tarlayı eşit bir şekilde bölüşecekleri sözüne güvenerek annesini eve döndürmek için abisiyle iş birliği yapar. Ataerkil pazarlık, erkek egemen sitemlerin içinde kadının kendi güç ve özerklik kaynağına sahip olmasıdır. Kadın, kendisini eziyormuş gibi görünen sistemi bazı karşılıklı beklentilerin yerine getirileceği varsayımına dayanarak destekler (Kandiyoti, 2013, s. 15). Ataerkil pazarlık kısa vadede kadının avantaj elde etmesini sağlasa da uzun vadede kadınların ezilmesine sebep olan sistemin devamlılığına hizmet eder.

Daima kadının aleyhine işleyen bir sistemde kadın, çoğu zaman hakkını almak için dahi eril iktidar yapılarıyla iş birliği yapmak zorunda bırakılır. *"(B)azı kadınlar, gücü elinde tutan erkeklerle iş birliği yaparak, eril iktidardan pay alabilir ve çıkarlarını diğer ezilen kadınlardan farklılaştırarak egemen erkek çıkarlarıyla eklemlenmiş ilişkiler kurabilirler"* (Sancar, 2013, s. 17-18). Filmde de kadının hakkı olan mirası alması için bile mücadele etmesi gerektiği ve söz konusu mücadelenin, kadınları karşı karşıya getirmek üzere işleyen bir sistemi yeniden ürettiği vurgulanır. En sonunda Sultan'ın varoluşunu gerçekleştirmesi, kendi çıkarını korumak üzere eril sistemle iş birliği yapan kızı Reyhan tarafından da engellenmeye çalışılır. Başlangıçta abisine, annesi ile ilgili fikirlerini "Annem istediğini yapacak sen de hiçbir şekilde karışmayacaksın, tamam mı? Bırak, kadın özgürce ne istiyorsa onu yapsın ya. Bunca sene seninle, babamla uğraştığı yetmedi bu kadının" (Güç, 2024, 54:15) sözleriyle ifade eden Reyhan, abisiyle giriştiği pazarlık sonrası annesine karşıt bir tutumu benimser.

Sultan'ın yaşamındaki bir diğer değişiklik ise pansiyonculuk yapan komşusu Hayriye'nin işlerinde bir karşılık olması neticesinde acilen kalacak başka bir yere ihtiyaç ortaya çıkması sonucu gerçekleşir. Hayriye, Sultan'dan yardım ister. Sultan da, evinin üst katını pansiyon olarak gelen misafirlere kiralar. Reyhan üst kattaki dairenin kendisine ait olduğunu söyleyerek annesinin yeni girişimine engel olmak ister. Sultan kızını dinlemez "Hem de bana harçlık çıkıyor. Babanın bıraktığı 25.000'e ihtiyacım yok" der (Güç, 2024, 01:00:08). Sultan, hayatının son döneminde ekonomik olarak bağımsız bir kadın olmanın öneminin farkına varmıştır. Kendi parasını kazandıkça özgürleşir. Ayrıca Sultan'ın pansiyonculuk yapmakla ilgili girişimi, etrafındaki kadınları da dahil ettiği, kazancı paylaştıkları, birlikte çalıştıkları bir iş alanı yaratır. Reyhan, annesini ruhsatsız pansiyon işlettiği için belediyeye şikâyet eder. Şikâyet üzerine denetime gelen zabıta Murat'ın karısı Nesrin de pansiyonda çalışmaktadır. Bunun üzerine zabıta Murat, "Oho! Cide'nin bütün kadınları burada toplanmış. Maşallah. Şu halinize bakın" sözleriyle kadınları eleştirir. "Allah Allah ne varmış halimizde? Alnımızın teriyle çalışıyoruz biz" (Güç, 2024, 01:04:48) sözleriyle Hanife, Murat'a itiraz eder. Murat, "Çalışamazsınız kadın başınıza esnaflık mı yapacaksınız" dediğinde, Sultan, "Niye yapmayacağız, biz istersek dünya yerinden oynar" der (Güç, 2024, 01:04:59). Ancak hem pazarda uğradığı hakaret hem de pansiyon işinin engellenmesi, Sultan'ın ümidini kaybetmesine ve evlilik fikrine yeniden sığınmasına sebep olur. Kadının kamusal alandaki varlığının ve görünürlüğünün baskı altına alınması, kadını eril norm tarafından kadın için belirlenen geleneksel yaşam sınırlarında kalmaya zorlar. Nitekim Sultan yaşadığı olumsuzluklar sonucunda geleneğe sığınır ve Refik Bey'e evlenme teklif eder.

Refik Bey, "İnsanlar her şeyi alıştıkları gibi görmek istiyorlar. Sizin yaşınızda bir kadın evde oturmalı. Hayatı bu kadar sevmemeli. Bunlar hep yaşamasını bilmeyen insanların lafları. Bence bu safsatalara bakmayın siz" diyerek Sultan'ı cesaretlendirir (Güç, 2024, 01:06:05). Refik Bey'in sözleri eril normların hem yaşa hem cinsiyete bağlı olarak insanların yaşamları üzerinde nasıl bir baskı yarattığını ifade eder. Sultan, pansiyonu kaybettiği için üzgündür ayrıca çocuklarının sözlerini dinlemediği için yakında onları da kaybedeceğinden endişe eder. Yaşadığı başarısızlıklar, yaşlı kadının kendine olan güvenini zedeler. Yaşlılık döneminde hayatının muhasebesini yapan Refik Bey ise insanın hayatının her döneminde yeni bir başlangıç yapabilmesinin mümkün olduğunu söyler: "Sultan Hanım bakın, ben bu yaştan sonra yeni bir hayata başladım. Senelerdir el âlem ne diyecek diye düşünmekten hayatı kaçırmışım. Hiç fark etmemişim" (Güç, 2024, 01:06:29). Refik Bey'in sözleri eril normların erkekler üzerinde de etkili olduğunu, toplumsal rollerin baskısının onların yaşamını da kuşattığını vurgular. Refik Bey, ancak yaşlılık döneminde normun baskısından uzaklaştığını ve kendi istediği gibi yaşamaya başladığını söyler. Filmde farklı cinsiyetlere sahip iki insanın da yaşam deneyimlerinde toplumsal normların güçlü

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

yaptırımlarıyla karşılaştıkları görülmektedir. Yaşlılık dönemi, filmde ölümün beklendiği bir dönem olarak değil; yaşamsal yaratıcılığa alan açan bir dönem olarak temsil edilmiştir. Refik Bey'in normun dışına çıkan düşünceleriyle Sultan'ı yüreklendirmesi, Sultan'a her defasında yeniden başlama cesareti verir. Sultan kocasından kendisine kalan yirmi beş bin lirayı bankadan çeker ve belediyeden yasal izinleri alarak pansiyon açmak için kullanır. Sonunda "Sultan Aile Pansiyonu"nu açar. Sultan'a karısı ölen Tepegöz Fikri evlenmek için talip olur ancak Sultan evlilik fikrinden vazgeçmiştir. "Uğraşamayacağım, işim başımdan aşkın benim. Öyle kocayla mocayla uğraşamayacağım. Pazara gidiyorum ben şimdi" (Güç, 2024, 01:22:32) sözleriyle yeni hayatından memnuniyetini dile getirir. Sultan'ın kasabada kamusal alandaki görünürlüğü ve farklı işleri yapmada gösterdiği cesaret etrafındaki kadınlara da örnek olur. Nesrin yeniden pansiyonda çalışmak istediğini dile getirirken Ayşe de kocasıyla birlikte pazara çalışmaya gider. Sultan'ın kamusal alanda ataerkiye karşı verdiği mücadele etrafındaki genç kadınların da çalışmasının ve gelir elde etmesinin önünü açar.

Nevzat'ın annesinin çalışmasına karşı çıkarken söylediği "Ya senin içine siniyor mu annemin bu hâli? Ya otursun evinde, kırsın dizini, televizyon izlesin. Kocasının yasını tutsun. Bu yaştan sonra ne pazarcılığı ya" (Güç, 2024, 52:10) sözleri kadını özel alana hapseden bakışı yansıtır, kadın kamusal alanda görünür oldukça ve kendi parasını kazandıkça, erkeğin denetiminden uzaklaşır. Kandiyoti (2013, s. 134), ataerkil aile geleneği içinde kadınların yaşlandıkça, özellikle oğulları evlenerek eve genç bir kadın getirdiğinde, kendi iktidarlarını inşa edecekleri beklentisinin kadınların ataerkil yapıyı desteklemesini mümkün kıldığını söyler. Bu fikre göre ataerkil aile geleneğinde, genç bir kadın olarak haneye gelin gelen kadın ezilmektedir. Kadın yaşlandıkça hane içinde kendi iktidarını kurmaktadır. *"Kadınlar, denetleyebilecekleri tek emek tipine ancak evli oğulları yoluyla ulaşabilirler. Oğullar kadınların en önemli dayanağı olduğu için onların ömür boyu anneye bağlı kalmasını sağlamak sürekli bir zihinsel meşguliyet yaratır"* (Kandiyoti, 2013, s. 134). Filmde Sultan'ın davranışları, klasik ataerkilliğin yaşlı kadın için biçtiği davranış kalıbının dışındadır. Sultan'ın dikkati oğlunda, ailesinde ve toplumsal yaşamın yaşlı kadından beklentisinde değildir. O, kendisi için belirlenen kalıpların dışına çıkarak ekonomik özgürlüğünü kazanma mücadelesi verir. Sultan, bahçesinde yetiştirdiği taze ürünleri pazarda makul fiyatlara satar ve evinin üst katını pansiyona çevirir. Tüm bu maddi olarak bağımsızlaşma ve kişisel özgürlüğünü kazanma sürecinde, çocuklarının ve kasabadaki erkeklerin engelleme uğraşlarıyla -oğlunun kız kardeşini iş birliğine zorlaması, kahvedeki erkeklerin dedikoduları ve pazardaki erkeklerin zorbaca davranışları- mücadele eder. Sultan, yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen doğru bildiğini yaparak kimseyi dinlemez. Onun mücadelesi ve ataerkil dayatmalara başkaldırısı çevresindeki diğer kadınlara da örnek olur. Filmde eril normun kadın üzerinde yarattığı baskı "El âlem ne der" sözleriyle sıklıkla dile getirilir. Burada kadının yaşamı söz konusu olduğunda eril normun dayatmalarının devreye girmesi ve kadını özel alanla ilişkilendiren ve toplumsal yaşamın dışında bırakan eril yasanın günlük dile yansıması söz konusudur.

YAŞLILIK DÖNEMİNDE HAYATIN İÇİNDE OLMA VE SAĞLIKLI YAŞLANMA

"Dünya Sağlık Örgütü sağlıklı yaşlanmayı yalnızca ömrün uzaması olarak değil, ilerleyen yaşlarda günlük hayatı sürdürebilmeyi mümkün kılan işlevsel kapasitenin korunması olarak tanıml(ar). Bu yüzden dikkat artık yaşam süresinin uzunluğundan ziyade, o sürenin nasıl yaşandığına yönelmiş durumda(dır)" (Selçuk, 2026, s. 9). Duben (2018a, s. 1), Türkiye'nin birçok açıdan genç sayılabilecek bir toplum olduğunu ifade etmekle birlikte; aynı zamanda dünyanın en hızlı yaşlanan ülkeleri arasında yer aldığına dikkat çeker. Dünya nüfusunun hızla yaşlandığı göz önünde bulundurulduğunda, iyi yaşlanmanın sağlıklı bir toplum için oldukça önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlılıkta "emeklilik kimliği, sağlık problemleri, bazı fonksiyonların kaybı, eşin vefatı" gibi sorunlarla başa çıkmak ve bu sorunlara uyum sağlamak oldukça önemlidir (Yavuzer, 2020, s. 38). Özellikle değişen fiziksel, psikolojik ve sosyal koşullara uyum sağlayabilme, günlük yaşam pratiklerini yerine getirilebilme ve sosyal ilişkileri sürdürülebilme, sağlıklı yaşlanmanın göstergelerindendir. Yavuzer, yaşlının kişilik özellikleri, yaşamla kurduğu ilişki, sağlığına gösterdiği dikkat, olumlu düşünmesi, zihinsel ve bedensel olarak aktif olması gibi unsurların başarılı yaşlanmanın ön koşulu olduğunu dile getirir ve uygun bir fiziksel çevre içinde ve belirli bir refah seviyesinde olması, çevresi tarafından sosyal kabul görmesi, sevilen biri olması gibi özelliklerin yaşlı yetişkinin karşılaştığı kayıplarla ve yaşadığı problemlerle baş edebilmesini kolaylaştırdığına dikkat çeker.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Pek çok yaşlı insan, yaşlılık döneminde zihinsel süreçlerinde yavaşlama fark etse de yaşadıklarını sağlıklı bir biçimde değerlendirebilmekte ve akıl yürütebilmektedir. Bu dönemde bilgi işleme hızı yavaşlamakla birlikte bilişsel üretimin tamamı hıza dayalı olarak işlemediği için bağlantılar kurulabildiği müddetçe dikkat ve hız konusunda bazı küçük engellerle karşılaşılsa dahi beyin verimli bir biçimde kullanılabilmektedir. Yaşlı insanlar "gürültünün arasındaki gerçek sinyali yakalayabilme, yerinde analiz ve planlama yapabilme, sözel becerileri ustaca kullanabilme becerileriyle olgun bir hayatın tadını çıkarabil(mektedir)" (Salur, 2018, s. 10). Başarılı yaşlanma, "psikologlar ve gerontologların dikkatini yaşlanmaya bağlı kayıplardan uzaklaştırıp, onların olumlu yanlarına odaklanmalarını, özellikle de ileri yaşlarda bazı insanların renkli bir hayat sürerken bazılarında bunun görülmemesinde etkili olan unsurları araştırmalarını sağlamaya hizmet eden" bir kavramdır ve ilk kez Rowe ve Kahn (1988) tarafından kullanılmıştır. Söz konusu araştırmacılara göre yaşlanmayı oluşturan üç temel bileşen "hastalıktan kaçınma", "yüksek bilişsel ve fiziksel işlevselliği koruma" ve "hayata bağlı kalmadır" (Wise, 2018, s. 61). Yaşlanma araştırmalarında uzun yıllar boyunca "başarılı yaşlanma" (successful aging) kavramı kullanılmış, söz konusu anlayışa göre sağlıklı yaşlanma, büyük ölçüde "hastalıkların olmaması" ve "fiziksel kapasitenin korunmasıyla" ilişkilendirilmiştir. Son yıllarda ise "başarılı yaşlanma" kavramının yerini "iyi yaşlanma" kavramının aldığı, "zihinsel olarak dengede ve aktif kalabildikleri, sosyal ilişkilerini sürdürebildikleri ve hayatın içinde kalabildikleri ölçüde" kişilerin iyi yaşlandığı ifade edilmektedir (Selçuk, 2026, s. 9).

Geçtan (2020, s. 156), yaşlılığın çoğu insanın sandığı gibi durağan ve değişmez bir dönem olmadığına, yaşamın tüm evrelerinden geçerek var olabilmiş insanın güçlülüğü ve bilgeliğini içerdiğine dikkat çekerek yaşlılığın dinamik bir süreç olarak deneyimlenebileceğini, "merak" ve "hayret" tepkilerinin bu dönemdeki dinamizmi sağladığını ifade eder. Norm yaşlıları, yardıma muhtaç, yalnız ve pasif insanlar olarak sınıflandırır. Oysa yaşlılık kişilerin kendilerini iyi hissedebilecekleri bir dönem olarak da deneyimlenebilir. "Fiziksel ve bilişsel sağlığını koruyarak, aile ve dostlarla birlikte, üretken bir yaşam sürmüş ve sürmekte olarak yaşayabilenler için ise yaşlılık, bilgelik, huzur ve yaşama sevinci ile dolu bir dönem olabilir" (Salur, 2018, s. 9).

Mukadderat adlı filmin hayatın çoğu zaman gözden çıkarılan, önemsiz ve değersiz görülen bir dönemine karşılık gelen yaşlılık döneminin farklı bir biçimde deneyimlenebileceğine dair oluşturduğu söylem oldukça önemlidir. Toplumsal olarak genellikle görmezden gelinen yaşlı kadınların, filmde kendi benliklerini yeniden inşa edebileceği ve kendilerine yeni bir yaşam imkânı yaratabileceği vurgulanır. *"Yaşlılıkta psikolojik ve sosyal sorunların üstesinden gelmenin en kolay yolu, yeni uğraşlar bulmak ve yeni ilişkiler geliştirmektir" (Yavuzer, 2020, s. 110)*. Bu doğrultuda filmde Sultan karakterinin hayatı boyunca benimsediği evlilik aracılığıyla var olma düşüncesinin, kocasının ölümünden sonraki yaşam deneyimi ile değiştiği, başkalarının ne diyeceğini umursamadan kendi doğrularıyla yaşamayı seçtiği görülmektedir. Yaşlılık döneminde ilk kez pazarcılık yaparak kendi parasını kazanan Sultan, ekonomik özgürlüğün önemini kavrayarak daha sonra pansiyonculuk yapmaya başlar.

Özgürleştikçe hayatla kurduğu ilişki de değişir ve filmin sonunda yeniden evlilik bahsini tamamen kapatarak kendi ayakları üzerinde durduğu yeni bir yaşamı seçer. *Mukadderat*'ta Sultan'ın yaşam deneyimi aracılığıyla yaşlılık döneminin yaşamak ve kendi benliğini yeniden inşa etmek için geç bir dönem olmadığı vurgulanır. Çoğu zaman ölüm düşüncesiyle iç içe geçen bir dönem olarak karşılık bulan yaşlılık dönemi, filmde tüm bu temsillerin aksine yaşlı bir kadının hayata yeniden başladığı bir döneme karşılık gelir. Film, hayatın tüm dönemlerinin yaşamla kurulacak ilişki sayesinde anlamlı ve üretken bir biçimde deneyimlenebileceğini vurgular. Yaşlanmaya, yaşam boyu gelişim merkeze alınarak bakılan filmde yaşlı bir kadının yaşamının sınırları ve geçişkenlikleri tartışmaya açılarak iyi yaşlanmaya örnek olabilecek bir yaşam deneyimi sunulmuştur.

SONUÇ

Sinema toplumsal değişimleri yansıtan ve izleyiciyi etkileme gücü sayesinde kişilerin duygu ve düşünceleri üzerinde etkili olan önemli bir kitle iletişim aracıdır. Sinemanın toplumsal yaşamla kurduğu ilişki, toplumun cinsiyet kültürünü ve eril normların gölgesinde şekillenen cinsiyet rollerini, kadın ve erkeğin davranışları aracılığıyla perdeye yansıtır.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Sinema, cinsiyetçi rolleri yeniden üretebileceği gibi; var olan cinsiyetçi kalıplara eleştirel bir tutumla yaklaşarak bu kalıpların yıkılmasında etkili olabilir. Toplumda genellikle toplumsal cinsiyet kimliğinden uzaklaştırılarak görünmezlik ve cinsiyetsizlik atfedilen yaşlı kadınlara, dizi ve filmlerde ise kalıplaşmış yan rollerle belirli bir tipin temsilcisi olarak yer verildiği görülmektedir. Bu noktada *Mukadderat*'ta yaşlı bir kadının baş rol olması ve filmde onun duygu ve düşünce dünyasına odaklanılması, toplumda genellikle görülmeyen ve duyulmayana fırsat vermek ve onun hikâyesini görünür kılmak noktasında oldukça önemlidir. Bu sayede yaşlı bir kadının yaşamla kurduğu ilişkiyi, beklentilerini ve yaşamı değiştirme gücünü görmek mümkün olmuştur.

Mukadderat, sinema ve televizyonda yer alan geleneksel yaşlı temsilinin dışına çıkan bir film örneğidir. Sultan, hem kocasının ölümünden hemen sonra yeniden evlenmek istemesiyle hem de yaşlı bir kadın olarak kendi ekonomik özgürlüğü için mücadele etmesiyle, her türlü sorunun üstüne gitmesiyle, reddedilse, hakarete uğrasa ya da dışlansa da doğru bildiğini yapmaya devam etmesiyle, geleneksel yaşlı kadın rolüne uyum sağlamayan bir karakterdir. Sultan karakteri aracılığıyla, kadının kendi yaşamındaki değişim, aile ilişkilerindeki değişim, sosyal yaşamındaki değişim ve toplumsal rolündeki değişim perdeye yansır.

Kadının cinsiyeti sebebiyle uğradığı ayrımcılığa yaş temelli ayrımcılık da eklenerek yaşlı kadının kamusal alandaki varlığı tamamen silinmeye çalışılır. Türkiye'de yaşlı kadına cinsiyetsizlik atfedilerek ondan görünmez olması beklenir. Filmde kadının evlenmek istemesi, bunu dile getirmesi hatta anlaşabileceği adaylarla görüşmesi, yaşlı bir kadına yakıştırılmaz ve norma aykırı bulunur. Sultan'ın yeniden evlenme isteği, yaşlı kadınlığın aseksüel, arzudan yoksun ve toplumsal olarak görünmez bir kimlik olarak inşa edilmesine yönelik beklentiyi sorgulamaktadır. Bu bağlamda film, kadına karşı yaşçı ve cinsiyetçi bakışı perdeye yansıtarak mesele üzerine düşünülmesine fırsat vermiştir. Filmde kadın hem yaşı hem cinsiyeti sebebiyle ayrımcılığa uğrar, duyduğu cümlelerde genellikle erkeklerin eşiti olmadığına dair söylemler, yaptığı işi bir erkek kadar iyi yapamayacağına dair imalar vardır. Bu durum hem toplumsal eşitliğe hem de çalışma hakkına aykırıdır. Eril toplumsal cinsiyet normlarının çizdiği sınırların dışına çıkan yaşlı bir kadının yaşam deneyiminin aktarıldığı film aracılığıyla, sınırların katılığı ve geçişken olmayışı gözler önüne serilmiştir. Var olan sınırları aşmanın yolu ise kadının direnci ve ekonomik özgürlüğü sayesinde mümkün hâle gelir. Ekonomik özgürlük, filmde Sultan için yalnızca maddi bir kazanım değil; ataerkil aile yapısı karşısında kendi benliğini ortaya koyarak özneleşmesinin temel araçlarından biridir. Sultan, taşradaki kader anlayışını bozguna uğratan bir yaşlı kadın örneği olarak normun yaşlı bir kadından beklentilerini tersine çevirir. Kendisi için yeni bir yaşam olanağı yaratmak üzere çabalar. Normun yaşlı kadın için çizdiği kaderin dışına çıkar, kendi benliği ile kendi varoluşunu ortaya koyar. Dul yaşlı kadın kendisine biçilen kadere razı gelmez. Kendi yaşamı için sadece kendisinin söz sahibi olduğu yeni bir yol yaratır. Film "mukadderat" kavramını yaşlı kadın için kaçınılmaz bir toplumsal kader olmaktan çıkararak yeniden anlamlandırır. Filmde Türkiye'deki geleneksel toplumsal cinsiyet ve yaş normları bağlamında yaşlı kadının görünürlüğünü sınırlandıran beklentiler eleştirel bir biçimde ortaya konulmuştur.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

KAYNAKÇA

Arun, Ö. (2018). Türkiye'de Yaşlanma Çalışmaları Dün, Bugün, Yarın. *Mediterranean Journal of Humanities, VIII*(2), 41-61.

Arun, Ö. (2020). Eşitsiz Yaşlanmak Türkiye'nin Serüveni, Alanın Niteliği ve Yaşlanma Gündemi. Ş. Öztürk içinde, *Hasta Bir Dünyada Yaşlanmak* (s. 89-106). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Beauvoir, S. (2025b). *İkinci Cinsiyet II Yaşanmış Deneyim.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Beauvoir, S. D. (2025a). *İkinci Cinsiyet I Olgular ve Efsaneler.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Berktay, F. (2012). *Tarihin Cinsiyeti.* İstanbul: Metis Yayınları.

Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik yaş Ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi., 14*(53), 268-278.

Çayır, K. (2018). Ders Kitaplarında Yaşlılık Temsili. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık* (s. 79-97). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Direk, Z. (2012). Queer Kuram ve Cinsiyet Farklılığı. C. Çakırlar, & D. Delice içinde, *Cinsellik Muamması Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet* (s. 72-92). İstanbul: Metis Yayınları.

Duben, A. (2018a). Giriş. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık* (s. 1-6). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Duben, A. (2018b). Türkiye ve Avrupa'da Nüfus Yaşlanması, Aile, Piyasa ve Devlet. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık* (s. 67-78). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erik, H., Kuzu, A., Aydın, C., Yıldız, M., Keskinkılıç, H., Şengelen, M., & Aslan, D. (2019). Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesinde Yaşlanma ile İlgili Seçilmiş Bazı Ölçütlerin Değerlendirilmesi. *Sted, 1*(28), 1-23.

Güç, N. (Yöneten). (2024). *Mukadderat* [Sinema Filmi].

Geçtan, E. (2020). *İnsan Olmak.* İstanbul: Metis Yayınları.

Gençtürk, Z. (2021). Yaşlılık Dönemi Sosyal Gereksinimleri Bağlamında Sosyal İzolasyon ve Yalnızlık. G. Korkut içinde, *Sağlık, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Yaşlılık* (s. 105-130). Bursa: Ekin Yayınevi.

Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler.* İstanbul: Metis Yayınları.

Korkut Owen, F. (2023). Yaşlılık Döneminde Sağlıklı Yaşam: İyilik Hali. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 7*(2), 46-59.

Krippendorff, K. (2019). *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology.* Los Angeles: SAGE Publications.

Kuruoğlu, H., & Salman, S. (2017). Medyada Yaşlılık ve Türk Sinemasında Yaşlılık Temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR), 2*(3), 1-23.

Oğlak, S. (2014). Türkiye'de Yaşlının Uzun Süreli Bakımında Bakım Politikaları. N. K. Yazıcı içinde, *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş* (s. 215-234). Ankara: Ütopya Yayınları.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 323-343.

Philips, A. (2015). *Demokrasinin Cinsiyeti.* İstanbul: Metis Yayınları.

Salur, G. (2018). Yaşlılık ve Bilişsel Süreçler. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık.* (s. 9-28). İstanbul: Bilgi Yayınları.

Sancar, S. (2013). *Erkelik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkeler.* İstanbul: Metis Yayınları.

Say Şahin, D. (2021). Yaşlanan Dünya, Demografik Dönüşüm ve Aktif Yaşlanma. G. Korkut içinde, *Sağlık, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Yaşlılık* (s. 1-18). Bursa: Ekin Yayınevi.

Selçuk, A. B. (2026, 27 Mart-2 Nisan). İyi yaşlanmak: Longevity'nin psikolojik boyutu. *Oksijen*.

Wise, R. (2018). Yaşlanmanın Psikolojisi. A. Duben içinde, *Yaşlanma ve Yaşlılık* (s. 48-66). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yavuzer, H. (2020). *Mutlu Yaşlanmak Genç Yetişkinlikten Yaşlılığa Gelişimsel Bir Yolculuk.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Zengin, M. O. (2015). *Televizyonda Yaşlı Temsilleri ve Yaşçılık.* İstanbul: Kriter Yayınları.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License